

TÜRK-İŞ BİR DÖNEM HÜKÜMETLERİ DEĞİŞTİREBİLİYORDU

5 Mayıs 2025

Yıldırım Koç

Türk-İş 1995 yılında hükümetlerin değiştirilmesini sağlayabilecek bir güçteydi.

ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz 5 Aralık 1995 günü Türk-İş'in 17. Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada şunları söyledi: "Siz bana seçimlerde oy vermemek kararı verdiniz, sizin yüzünüzden başbakanlıktan oldum." (Türk-İş, 17. Genel Kurul Tutanakları, s.58)

1995 yılında iktidarda Tansu Çiller'in başbakanlığında DYP-CHP Koalisyon Hükümeti vardı. 25 Haziran 1993 tarihinde görev alan bu 50. Cumhuriyet Hükümeti 5 Ekim 1995 tarihine kadar iktidarda kaldı.

1995 yılında Türk-İş ile Hükümet arasında kamu kesimi toplu sözleşme görüşmeleri sürüyordu.

Hükümet, 5 Nisan 1994 istikrar programı çerçevesinde hareket ederek, 1995 yılında yüzde 0 (sıfır) zam önerdi. Ayrıca, toplu iş sözleşmelerinde işçilerin kazanılmış haklarını ortadan kaldıracak önemli düzenlemeler istedi. Türk-İş ile Hükümet arasında yapılan toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşma sağlanamadı.

Devlet Bakanı Bekir Sami Dağcı 10 Temmuz 1995 günü yeni tekliflerini Türk-İş'e iletti. Türk-İş, teklif üzerinde görüşme yapmayı bile reddetti. "Sadakaya hayır!" dedi. Hükümetin teklifi, Türk-İş'in önünde yakıldı.

18 Temmuz 1995 günü Türk-İş'e bağlı sendikaların genel merkez ve şube yöneticileri Ankara'da DSİ Salonu'nda toplandı. Toplantı sonrasında yaklaşık 2000 sendika yöneticisi önce Çankaya'daki CHP Genel Merkezi'ne, ardından Kızılay'daki DYP Genel Merkezi'ne yürüdü. İktidarı paylaşan bu iki parti protesto edildi ve binalarının önüne siyah çelenk bırakıldı.

21 Temmuz 1995 günü işçiler servis araçlarına binmeyerek işyerlerine yürüyerek gitti.

25 Temmuz 1995 günü tüm ülkede işçiler iş çıkışında DYP ve CHP il örgütlerini ziyaret ederek, bu partileri protesto etti.

5 Ağustos 1995 günü Ankara'da Kızılay Meydanı'nda yaklaşık 250 bin işçinin katıldığı Emeğe Saygı Yürüyüşü ve Mitingi gerçekleştirildi. Yürüyüşçülerin Kızılay Meydanı'na girişi yaklaşık 2,5 saat sürdü.

Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral'in, 1995 yılı kamu kesimi grevlerinin başlamasından önce 5 Ağustos 1995 günü Ankara'da gerçekleştirilen Türk-İş Emeğe Saygı Mitingi konuşmasında şu görüşler yer aldı:

"Tüm halkımızın da bu haklı davada arkamızda olduğunun bilincindeyiz. Anayasada sendikaların siyasetle uğraşma ve siyasi partilerle işbirliği yapmaları konusundaki yasak kalkmıştır. Türk-İş önümüzdeki dönemde işçi aleyhinde tavır alan siyasi partiler ve tek tek milletvekilleri aleyhinde yoğun kampanyalar açacaktır. Türk-İş 10 Ekim 1965 genel seçimlerinde çeşitli partilerden 9 milletvekilinin seçilmemesi için kampanya açmış, bunların 6'sının seçilmemesinde etkili olmuştur. Türk-İş, işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin siyasal alandaki bağımsız gücünü etkili bir biçimde kullanma kararlılığı içindedir."

Kamu kesiminde 1995 yılı Ağustos ayında başlayan büyük grevler, Ekim ayı sonuna kadar sürdü. Bu süreçte Türk-İş ile hükümet arasında ciddi gerginlikler yaşandı ve

hükümetin istifasında Türk-İş'in önemli rolü oldu. Bu mücadele sırasında işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin siyasi alandaki gücünün geliştirilmesi ve kullanılması konusu, çeşitli açıklamalarda gündeme geldi.

Türk-İş Başkanlar Kurulu'nun aldığı karar uyarınca, 8 Ağustos'u 9 Ağustos'a bağlayan gece, kamu kesiminde işyerlerinin terkedilmemesi kararı alındı. Bu karar bir ölçüde uygulandı.

Türk-İş, Hükümet'in işçilerin talepleri karşısında olumlu adım atmaması üzerine, 1 Eylül 1995 gününden itibaren, koalisyon hükümetini bozma mücadelesini başlattı. Türk-İş, CHP il örgütlerine ve 9 Eylül'de toplanacak CHP Kurultayı delegelerine, CHP'nin hükümetten çekilmesini talep eden bildiriler gönderdi. Türk-İş'e bağlı sendikaların illerdeki şubeleri de, CHP il örgütleriyle temasa geçti.

8 Eylül 1995 günü Tarım-İş Sendikası'nın işyerlerinde greve çıkıldı. Ankara'daki Tarım-İş grevlerinin başlatılmasına, diğer illerden gelen üyeler de katıldı.

9 Eylül 1995 günü Ankara'da CHP'nin kurultayı vardı. 10 bini aşkın işçi, Kurultay'ın toplandığı Atatürk Spor Salonu'na kadar bir yürüyüş yaptı. Türk-İş'in talepleri Kurultay Divan Başkanlığı'na sunuldu.

Türk Metal Sendikası 15 Eylül günü bazı işyerlerinde grev başlattı.

Kurultay'da CHP Genel Başkanlığı'na Deniz Baykal seçildi. Deniz Baykal, Türk-İş'in 18 Eylül 1995 günü gerçekleştirilen Başkanlar Kurulu toplantısına katıldı ve Türk-İş'in haklı taleplerini destekleyeceklerini açıkladı.

20 Eylül 1995 günü birçok yeni işyerinde grevler başlatıldı. MKE işyerlerinde başlatılan grev sonrasında Tandoğan Meydanı'nda miting yapıldı. Grevci işçiler ardından Karayolları Gn.Md.'ne yürüyerek orada grev başlattı. Daha sonra da Necatibey Caddesi'ne yürünerek Şeker Fabrikaları'nda grev başlatıldı. 20 Eylül günü Türkiye'nin dört bir tarafında 160 bin işçi greve çıktı. 21 Eylül ve 2 Ekim günleri de yeni grevler başladı.

CHP'nin yeni genel başkanı Deniz Baykal, 20 Eylül günü Başbakan ve DYP Genel Başkanı Tansu Çiller ile görüştü ve işçilerin taleplerinin kabulü konusunda bir anlaşma sağlanamayınca, CHP, Koalisyon Hükümeti'nden çekilme kararı aldı. 50. Hükümet istifa etti.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 51. Hükümeti kurmak üzere yeniden Tansu Çiller'i görevlendirdi. Tansu Çiller bir azınlık hükümeti kurdu. Hükümet programı 10 Ekim 1995 günü TBMM'de okundu. Güven oylaması 15 Ekim günü yapılacaktı.

Türk-İş, 15 Ekim günü Kızılay Meydanı'nda bir miting düzenledi. Hükümet, işçilerin Ankara'ya gelmesini önlemek amacıyla çeşitli engeller yarattı. Birçok bölgede otobüs şirketlerinin işçilere ve sendikalara araba kiralaması yasaklandı. Birçok bölgede kiralanmış olan araçların hareket etmesi engellendi. Çeşitli biçimlerde Ankara'ya ulaşan araçların camları kırıldı, işçilere karşı zor ve şiddet kullanıldı. Buna rağmen, on binlerce işçi Kızılay Meydanı'na geldi ve miting yaptı. Miting sırasında Tansu Çiller, Türk-İş ile görüşmek istediğini ilettiler. Türk-İş Genel Başkanı, davete uymak için, içinde bulunduğu miting aracını Meclis'e doğru götürmek istedi, ancak binlerce işçi aracın önüne geçerek, görüşmeyi fiilen engelledi. **Miting dağıldı ve işçi taleplerini kabul etmeyen Tansu Çiller azınlık hükümeti, Meclis'te güvenoyu alamadı. Türk-İş'in kararlı tavrı Meclis'e de yansdı.**

Grevler 27 Ekim 1995 günü imzalanan protokolle sona erdirildi. Ardından Tansu Çiller'in başbakanlığında oluşturulan 52. Cumhuriyet Hükümeti programını 31 Ekim 1995 günü okudu ve 5 Kasım 1995 günü güvenoyu aldı. Bu hükümetle milletvekili genel seçimlerine gidildi. (III.Çiller Hükümeti: 30.10.1995 – 06.03.1996)

Refahyol Hükümeti döneminde de Türk-İş faaldi. Önce Türk-İş, DİSK, TESK işbirliği kuruldu. 14 Mart 1997 günü yapılan ortak açıklamada, Refahyol Hükümeti'ne karşı açık tavır alındı. Daha sonra bu birlikteliğe TOBB ve TİSK de katıldı. "Sivil İnisiyatif" adı verilen bu beş örgütün Türkiye'ye sahip çıkılması temelindeki ortak tavrı, Refahyol Hükümeti'nin istifasında önemli rol oynadı.